

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17.12.2014, sp. zn. 30 Cdo 170/2014, ECLI:CZ:NS:2014:30.CDO.170.2014.1

Číslo: 57/2015

Právní věta:

Osoba ve výkonu trestu odnětí svobody může přijmout (samozřejmě i odmítnout) pouze takovou zdravotní péči, kterou indikovali lékaři Vězeňské služby České republiky, či na základě uzavřené dohody lékaři jiných zdravotnických zařízení (event. přivolaný lékař lékařské služby první pomoci nebo zdravotnické záchranné služby), a kterou lze poskytnout ve zdravotnických zařízeních Vězeňské služby České republiky, příp. za podmínek § 5 odst. 2 zákona č. 169/1999 Sb. ve zdravotnickém zařízení mimo objekty spravované Vězeňskou službou České republiky. Jinou zdravotní péči lze poskytnout pouze po rozhodnutí o přerušení výkonu trestu (§ 56 odst. 3 zákona č. 169/1999 Sb. nebo § 325 odst. 1 tr. ř.).

Za újmu vzniklou osobě ve výkonu trestu odnětí svobody při poskytování zdravotní péče ze strany lékařů Vězeňské služby České republiky či v jejich zdravotnických zařízeních odpovídá stát podle obecných ustanovení o náhradě škody.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 17.12.2014

Spisová značka: 30 Cdo 170/2014

Číslo rozhodnutí: 57

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Odpovědnost státu za škodu, Přípustnost dovolání, Zadostiučinění (satisfakce), Zdravotnictví

Předpisy: § 13 odst. 1 předpisu č. 82/1998Sb.

§ 16 odst. 5 předpisu č. 169/1999Sb. ve znění od 01.07.2004 do 31.03.2012

§ 27 odst. 3 předpisu č. 169/1999Sb. ve znění do 31.03.2012

§ 80 odst. 5 předpisu č. 20/1966Sb. ve znění od 01.01.2009 do 31.03.2012

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Rozsudkem ze dne 26. 9. 2013 potvrdil M ě s t s k ý s o u d v Praze k odvolání žalobce (výrokem I.) rozsudek O b v o d n í h o s o u d u pro Prahu 4 ze dne 22. 3. 2013, kterým byla zamítnuta žaloba, aby soud konstatoval, že svévolným postupem GŘ Vězeňské služby ČR a Věznice H. S. vůči žalobci bylo porušeno základní právo žalobce na ochranu jeho zdraví a že tímto postupem těchto orgánů byl žalobce vystaven ponižujícímu zacházení, aby žalované byla uložena povinnost se žalobci písemně

omluvit doporučeným datovaným dopisem za to, že svévolným postupem GŘ Vězeňské služby ČR a Věznice H. S. vůči žalobci bylo porušeno základní právo žalobce na ochranu jeho zdraví, a za to, že tímto postupem těchto orgánů byl žalobce vystaven ponižujícímu zacházení, a aby žalované byla uložena povinnost zaplatit žalobci zadostiučinění za nemajetkovou újmu ve výši 250 000 Kč se zákonným úrokem z prodlení z této částky od 12. 4. 2011 do zaplacení, a kterým bylo rozhodnuto, že žádný z účastníků ani vedlejší účastnice na straně žalované nemá právo na náhradu nákladů řízení. Současně odvolací soud (výrokem II.) rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení.

Takto rozhodl odvolací soud o nároku žalobce na přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu, která mu měla být způsobena tím, že v době, kdy byl ve výkonu trestu odnětí svobody, došlo svévolným postupem orgánu veřejné moci ke zneužití pravomoci a bránění ve výkonu jeho práva na řádnou zdravotní péči. Žalobce si ve výkonu trestu odnětí svobody dlouhodobě stěžoval na bolesti zad, a proto mu byla začátkem dubna 2010 na základě vyšetření magnetickou rezonancí odborníkem prof. Š. z Fakultní nemocnice v M. doporučena bezodkladná operace páteře a její datum bylo stanoveno na 21. 4. 2010. Nemocniční lékařská komise č. 1 Zdravotnické služby Vězeňské služby ČR doporučila přerušení výkonu trestu žalobce za účelem provedení operace, ta se však nerealizovala na zásah MUDr. Z. R., ředitelky odboru zdravotnické služby GŘ Vězeňské služby ČR, která žalobce namísto operace odeslala na další vyšetření. Právní zástupce žalobce se opakovaně snažil získat jeho zdravotní dokumentaci, ta mu však byla poskytnuta až se značnými průtahy. Dále byl žalobce šikanován tím, že jeho převozy nařizované Vazební věznicí P. byly realizovány za zpřísněných bezpečnostních podmínek při omezení pohybu donucovacími prostředky v nepřírodných polohách, což nepříznivě působilo na psychiku žalobce. GŘ Vězeňské služby ČR dlouhodobě ignorovalo opakované žádosti soudu o zaslání stanoviska k přerušení výkonu trestu ze zdravotních důvodů. Výkon trestu odnětí svobody byl žalobci přerušen až v srpnu 2010 a žalobce poté musel absolvovat opětovně všechna vyšetření. Teprve 13. 1. 2011 mohl podstoupit potřebnou operaci páteře. Po celou dobu několika měsíců před operací trpěl stresem a frustrací a strádal, protože jeho zdravotní stav nebyl řešen. Žalovaná odmítla jeho nároky uspokojit mimosoudně.

Žalovaná navrhovala zamítnutí žaloby, neboť nedošlo k nesprávnému úřednímu postupu. Žádosti žalobce o přerušení výkonu trestu bylo vyhověno, byť se později ukázalo, že pro přerušení trestu nebyl důvod. Zástupce žalobce totiž soudu pro rozhodování o přerušení výkonu trestu předložil starou dokumentaci, ač mu již s největší pravděpodobností muselo být známo nové nedoporučující stanovisko Vězeňské služby ČR k přerušení výkonu trestu. Operace nebyla v původním plánovaném termínu provedena, protože žalobce před ní nebyl klinicky vyšetřen odborníkem, který operaci doporučil. Proto byl žalobce odeslán na další vyšetření.

Vedlejší účastnice na straně žalované uvedla, že postup lékařů byl lege artis a v souladu s platným právem. K odložení operace žalobce došlo na základě odborného vyjádření specialisty z Fakultní nemocnice v B. Poukázala, že žalobce přerušení výkonu trestu využil k útěku. Při eskortování žalobce byly používány donucovací prostředky uvedené v § 17 odst. 2 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky.

Odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně, podle kterých žalobci v průběhu výkonu trestu odnětí svobody byla poskytována zdravotní péče. Po opakovaných stížnostech na bolesti zad byl odeslán na odborná vyšetření směřující ke zjištění, zda je třeba operativního řešení, jež muselo být provedeno mimo zařízení Vězeňské služby ČR. Pro bolesti zad byl žalobce opakovaně hospitalizován v únoru, dubnu a květnu 2010 a opakovaně byl vyšetřován magnetickou rezonancí k možnosti léčby. Svědek prof. MUDr. J. Š., CSc., primář oddělení spondylochirurgie Fakultní nemocnice v M., si na žalobce nepamatoval. Ve zdravotní dokumentaci žalobce se od něj žádná lékařská zpráva nenachází. Praxe byla taková, že jeho asistent vyšetřil pacienta ve věznici a na základě dokumentace byl stanoven termín operace, přičemž celková čekací doba na operaci včetně

všech vyšetření je až 1 rok. Svědek vyloučil, že by na něj Vězeňská služba ČR vyvíjela nátlak nebo vyslovila přání, aby nějakého pacienta z řad vězňů neoperoval. Nemocniční lékařská komise č. 1 Zdravotnické služby Vězeňské služby ČR dne 16. 4. 2010 navrhla přerušlení výkonu trestu odnětí svobody žalobce ze zdravotních důvodů na dobu 6 měsíců za účelem operace páteře žalobce na spondylochirurgickém oddělení Fakultní nemocnice v M. v domluveném termínu 21. 4. 2010. Komise indikovala urychlené operační řešení na základě vyšetření magnetickou rezonancí a konzultace s prof. Š., přičemž konstatovala, že v podmínkách vězeňské nemocnice není možné provést příslušnou operaci ani zajistit adekvátní pooperační péči. Dne 3. 5. 2010 bylo provedeno ve Fakultní nemocnici v B. žalobci další vyšetření magnetickou rezonancí MUDr. J. H., který vzhledem k dalším zdravotním problémům žalobce (diabetické polyneuropatii) došel k závěru, že toho času není indikace k akutní chirurgické intervenci, vhodná je spíše konzervativní terapie a doporučil další vyšetření. Po návratu do Věznice H. S. bylo žalobci dne 7. 7. 2010 provedeno vyšetření EMG. Dne 9. 8. 2010 byl žalobci přerušlen výkon trestu odnětí svobody ze zdravotních důvodů, absolvoval další vyšetření a v lednu 2011 se podrobil operaci. O přerušlení výkonu trestu odnětí svobody soud rozhodl na základě podkladů předložených zástupcem žalobce, zejména na základě stanoviska komise Vězeňské služby ČR ze dne 16. 4. 2010, přičemž novější, nedoporučující stanovisko ze dne 14. 7. 2010 obdržel soud až 12. 8. 2010. Výkon trestu byl žalobci postupně přerušlen až do 30. 6. 2011. Jeho pozdější žádost ze dne 9. 6. 2011 na přerušlení výkonu trestu odnětí svobody na dobu do 31. 12. 2011 byla zamítnuta.

Odvolací soud považoval za správné právní posouzení věci soudem prvního stupně, kdy tento neshledal nesprávný úřední postup ani vznik nemajetkové újmy na straně žalobce.

Podle soudu prvního stupně postup Vězeňské služby ČR spočívající v tom, že nejprve prostřednictvím své komise operaci doporučila a stanovila její termín, avšak několik dní před tímto termínem ji zrušila a odeslala žalobce na další vyšetření (opakovaně na magnetickou rezonanci, ale především na dosud chybějící klinické vyšetření neurochirurgem), nebylo porušením práva žalobce na ochranu zdraví, a to i vzhledem k tomu, že tato další vyšetření byla provedena ve velmi krátké době cca 14 dnů. Ani následně, až do přerušlení výkonu trestu odnětí svobody, nebyla žalobci odpírána zdravotní péče, když Vězeňská služba ČR postupovala v souladu s doporučením chirurga MUDr. H. na konzervativní terapii a vyšetření EMG. Nesprávný úřední postup nespatoval ani v tom, že při hospitalizaci 11 dní ve vězeňské nemocnici v B. byl žalobce umístěn na psychiatrickém oddělení, přičemž žalobce ani neuváděl, že tato konkrétní skutečnost poškodila jeho zdraví nebo vedla k nějaké újmě. Zpřísněná bezpečnostní opatření při převozech žalobce mimo věznici podle § 2 odst. 1 písm. c) zákona č. 555/1992 Sb. odpovídala ustanovení § 17 odst. 2, 3, 4 tohoto zákona. Použití těchto prostředků nelze považovat za nedůvodné a šikanózní již vzhledem k informaci Policie ČR z 25. 1. 2008 o chystaném útěku žalobce. K nesprávnému úřednímu postupu nedošlo ani při poskytování kopie zdravotnické dokumentace, neboť zástupci žalobce byla kopie zdravotní dokumentace poskytnuta v třicetidenní lhůtě podle § 67bb odst. 4 písm. b) zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, když kopie veškeré zdravotnické dokumentace byly zaslány zdravotnickým zařízením ve Věznici H. S. dne 1. 6. 2010 na jeho žádost ze dne 19. 5. 2010. Součástí zdravotnické dokumentace nebyla žádná písemná zpráva od prof. Š. (indikace žalobce k operaci), jejíž existenci žalobce mylně předpokládal a již se snažil získat pro soudní řízení o přerušlení výkonu trestu odnětí svobody. Konečně soud neshledal ani žádné průtahy, případně nepřiměřenou dlouhou dobu pro rozhodnutí v řízení o přerušlení výkonu trestu. Lhůta, po níž GŘ Vězeňské služby ČR nereagovalo na výzvu soudu k vyjádření, tj. od 21. 5. 2010 do 12. 8. 2010, byla sice nepřiměřeně dlouhá, neboť vyšetření MUDr. H. proběhlo již dne 3. 5. 2010, zároveň tím však nemohla být žalobci způsobena žádná újma, neboť tento postup přispěl k tomu, že soud při neznalosti aktuálního negativního stanoviska Vězeňské služby ČR žalobci dne 9. 8. 2010 výkon trestu přerušil na základě podkladů poskytnutých zástupcem žalobce a zejména již neaktuálního stanoviska nemocniční lékařské komise ze dne 16. 4. 2010.

Odvolací soud odkázal pro stručnost na odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně, které považoval za správné, a k odvolacím námitkám žalobce uvedl, že pokud nedošlo k nesprávnému úřednímu postupu a nedošlo ani ke vzniku nemajetkové újmy, je vyloučena jakákoliv příčinná souvislost a její zkoumání. Žalobci se podařilo prokázat, že trpěl bolestmi zad a že jeho zdravotní potíže bylo třeba řešit operací mimo zařízení Vězeňské služby ČR, proto mu byl také přerušen výkon trestu odnětí svobody. Postup MUDr. R. byl zcela správný, pokud se nespokojila s doporučením prof. Š., které nebylo podpořeno potřebnou lékařskou dokumentací, a pokud již naplánovanou operaci odvolala a zařídila žalobci nezbytná klinická vyšetření. Naopak jiný postup by byl nesprávným úředním postupem, a to i s ohledem na osobnost žalobce a na to, že Vězeňská služba ČR měla od Národní protidrogové centrály Policie ČR informaci o jeho chystaném útěku, k němuž hodlá využít přerušení výkonu trestu. Obezřetnost ve vztahu k žalobci byla zcela na místě, a to jak při posuzování jeho zdravotního stavu ve vztahu k nutnosti operace, tak při rozhodování o jeho žádosti o přerušení výkonu trestu odnětí svobody a v neposlední řadě i při jeho eskortování mimo věznicí za použití donucovacích prostředků v mezích zákona. To ostatně ukázal další vývoj situace, kdy žalobce využil přerušení výkonu trestu pro rekonvalescenci po operaci k útěku. V době rozhodování odvolacího soudu byl na něj vydán mezinárodní zatykač. Pokud došlo k průtahům v řízení o žádosti žalobce o přerušení výkonu trestu odnětí svobody v důsledku postupu GŘ Vězeňské služby ČR, které nezaslalo včas stanovisko k přerušení trestu, pak žalobci tento postup nezpůsobil žádnou újmu, neboť nebýt tohoto nesprávného postupu, žalobci by výkon trestu odnětí svobody nebyl přerušen, když opožděně odeslané stanovisko bylo negativní.

Rozsudek odvolacího soudu napadl žalobce do všech výroků dovoláním, kterým se domáhá, aby dovolací soud zrušil rozhodnutí odvolacího soudu i soudu prvního stupně a vrátil věc soudu prvního stupně k novému projednání.

Dovolání je podle dovolatele přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť se soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe a otázka nebyla dovolacím soudem doposud řešena, přičemž ohledně bližší konkretizace těchto důvodů dovolatel odkázal na další obsah dovolání.

Podle dovolatele rozhodnutí odvolacího soudu, jakož i soudu prvního stupně, spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Pro řízení byly zásadní otázky:

- zda má odsouzený ve výkonu trestu právo na zdravotní péči a v jakém rozsahu,*
- zda došlo k nesprávnému úřednímu postupu ze strany Vězeňské služby ČR, která svým konáním fakticky bránila a chtěla zabránit přerušení výkonu trestu žalobce ze zdravotních důvodů a z důvodu volby způsobu léčby, kterou není Vězeňská služba ČR sama schopna zabezpečit,*
- zda tento postup Vězeňské služby ČR je zneužitím pravomoci a bráněním práva na řádnou zdravotní péči a*
- zda si žalobce jako odsouzený může svobodně vybrat způsob léčby nabízené alternativně lékaři a zda Vězeňská služba ČR může bránit svobodnému výběru takové léčby, pokud ji sama není schopna poskytnout.*

Jednotlivé složky Vězeňské služby ČR měly vůči dovolateli postupovat nestandardně, zneužívaly svoji pravomoc, čímž bylo zasaženo do práva dovolatele na zdraví a tím i osobnostních práv. V důsledku toho dovolatel trpěl stresem a frustrací. Tímto jednáním mu mělo být zabráněno ve zlepšení kvality jeho života. Jednalo se přitom o velmi nebezpečné onemocnění páteřního kanálku. Dovolatel trpěl velkými bolestmi a v případě pozdní operace mohl v konečném důsledku i ochrnout.

V rozporu s Etickým kodexem Práv pacientů mělo být dovolateli bráněno v operaci. Podle dovolatele mu ani jako osobě ve výkonu trestu nemohou být upřena práva na výběr léčby, jestliže existuje více alternativních postupů, v daném případě operace nebo rehabilitace metodou cvičení na záda s možností pozdější operace. Dovolatel si s ohledem na vleklé a silné bolesti zvolil operaci. GŘ Vězeňské služby ČR zcela úmyslně nesdělilo soudu stanovisko ke zdravotnímu stavu žalobce, tedy

soud nemohl rozhodnout o přerušení výkonu trestu a v důsledku toho se žalobce mohl podrobit operaci až s téměř desetiměsíčním zpožděním.

Dovolatel poukázal na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 5. 2009, sp. zn. [25 Cdo 1145/2009](#), podle kterého je přenecháno soudu, aby v každém jednotlivém případě uvážil, jaký rozsah zadostiučinění je přiměřený všem okolnostem za použití zákonem demonstrativně vyjmenovaných kritérií. Právní úprava kromě vymezení kritérií, k nimž je třeba přihlížet, postrádá vodítka, jak jednotlivá kritéria i jejich vzájemnou kombinaci finančně ocenit a převést na peněžitou částku, přičemž konkrétní mechanismus výpočtu nelze nalézt ani v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

Konečně dovolatel namítl, že v celém řízení je jednáno s nonsubjektem, kdy GR Vězeňské služby ČR nemůže být účastníkem řízení. V rámci zákona č. 82/1998 Sb. mu není přiznána žádná právní subjektivita, neboť není ústředním orgánem státní správy.

Žalovaná ani vedlejší účastnice na straně žalované se k dovolání nevyjádřily.

N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění účinném od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013 (viz čl. II. bod 7 zákona č. 404/2012 Sb. a čl. II bod 2 zákona č. 293/2013 Sb.).

Dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou, zastoupenou podle § 241 odst. 1 o. s. ř.

Dovolání splňuje zákonem vyžadované náležitosti (§ 241a odst. 2 o. s. ř.), a dovolací soud se proto dále zabýval otázkou jeho přípustnosti.

Podle § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

Předně formuloval-li dovolatel dílčí otázky (hmotného) práva týkající se posouzení postupu Vězeňské služby ČR s poukazem na skutečnost, že Vězeňská služba ČR svým konáním fakticky bránila a chtěla zabránit přerušení výkonu trestu žalobce ze zdravotních důvodů z důvodu volby způsobu léčby, kterou není Vězeňská služba ČR sama zabezpečit, pak z takového skutkového zjištění rozhodnutí odvolacího soudu nevycházelo a tudíž ani jeho rozhodnutí nemohlo záviset na právním posouzení takových skutečností.

Ve vztahu k otázce, zda má odsouzený ve výkonu trestu právo na zdravotní péči a v jakém rozsahu, odvolací soud při svém rozhodování nepochybně vycházel z názoru, že odsouzený ve výkonu trestu právo na zdravotní péči má, a pokud jde o její rozsah, nebylo mezi účastníky sporu o tom, že dovolatelem požadovanou operaci nemůže Vězeňská služba ČR prostřednictvím své zdravotnické služby zajistit, když právě z toho důvodu dovolatel žádal o přerušení výkonu trestu. Pro dovolatele nepříznivé rozhodnutí odvolacího soudu tedy nezáviselo na nesprávném právním posouzení této otázky.

Uvedené právní otázky tak přípustnost dovolání ve smyslu § 237 o. s. ř. nezakládají.

Dovolatel vymezuje přípustnost dovolání s odkazem na ustanovení § 237 o. s. ř. tím, že se odvolací

soud odchytil od ustálené rozhodovací praxe a otázka nebyla dovolacím soudem doposud řešena, přičemž rozpor s ustálenou rozhodovací praxí spatřuje ve vazbě na závěry rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 20. 5. 2009, sp. zn. [25 Cdo 1145/2009](#). S citovaným ustanovením rozhodnutí odvolacího soudu nemůže být v rozporu, neboť otázkou výše zadostiučinění v penězích se odvolací soud pro neexistenci předpokladů vzniku odpovědnosti státu vůbec nezabýval.

Z hlediska hmotného práva záviselo rozhodnutí odvolacího soudu mj. na posouzení otázek, zda si žalobce jako odsouzený, míněno osoba ve výkonu trestu odnětí svobody, může svobodně vybrat způsob léčby nabízené alternativně lékaři a zda Vězeňská služba ČR může bránit svobodnému výběru takové léčby, pokud ji sama není schopna poskytnout, neboť i ze skutkových zjištění soudů vyplývá, že Zdravotnická služba Vězeňské služby ČR po doplnění dalších vyšetření zdravotního stavu dovolatele navrhovala dovolateli konzervativní terapii s tím, že není indikace k akutní chirurgické intervenci, kterou navíc v podmínkách vězeňské nemocnice není možné provést, ani není možné zajistit adekvátní pooperační péči. Z toho důvodu přijala negativní stanovisko k přerušení výkonu trestu odnětí svobody dovolatele, byť toto soudu nesdělila, takže jeho rozhodnutí nemohla ovlivnit. Ačkoliv žalobcem tvrzená šikana či svévole jako motiv pro posuzované jednání Vězeňské služby ČR prokázány nebyly, nemohl by se stát odpovědnosti za vzniklou nemajetkovou újmu podle § 2 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), v platném znění (dále jen „OdpŠk“), tak jako tak zprostit, jestliže by nemajetková újma vznikla v příčinné souvislosti s postupem Vězeňské služby ČR, který by vykazoval znaky nesprávného úředního postupu podle § 13 odst. 1 OdpŠk.

V rozsahu otázek, zda si osoba ve výkonu trestu odnětí svobody může svobodně vybrat způsob léčby nabízené alternativně lékaři a zda Vězeňská služba ČR může bránit svobodnému výběru takové léčby, pokud ji sama není schopna poskytnout, je tedy dovolání přípustným, neboť tyto otázky nebyly v rozhodovací činnosti dovolacího soudu dosud vyřešeny. Dovolání však není důvodné.

Soudy hodnotily jednání Vězeňské služby ČR v období od dubna 2010 do 9. 8. 2010, kdy bylo soudem v trestním řízení rozhodnuto o přerušení výkonu trestu odnětí svobody dovolatele, dovolací soud tedy nadále vychází ze znění právních předpisů účinného v tomto období.

Podle § 13 odst. 1 OdpŠk stát odpovídá za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem. Nesprávným úředním postupem je také porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v zákonem stanovené lhůtě. Nestanoví-li zákon pro provedení úkonu nebo vydání rozhodnutí žádnou lhůtu, považuje se za nesprávný úřední postup rovněž porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v přiměřené lhůtě.

Nesprávným úředním postupem je porušení pravidel předepsaných právními normami pro počínání státního orgánu při jeho činnosti, a to zejména takové, která nevede k vydání rozhodnutí. Podle konkrétních okolností může být nesprávný úřední postup představován jakoukoliv činností spojenou s výkonem pravomocí státního orgánu, dojde-li při ní nebo v jejím důsledku k porušení pravidel předepsaných právními normami pro jeho počínání nebo k porušení pořádku určeného povahou a funkcí postupu. Aby šlo o postup „úřední“, musí tak postupovat osoby, které plní úkoly státního orgánu, a tento postup musí sloužit výkonu státní moci. Podmínkou aplikace ustanovení § 13 OdpŠk tedy je, že stát (prostřednictvím svých orgánů či jiných subjektů) vystupuje jako nositel veřejné moci při jejím uplatňování (srov. Vojtek, P.: Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012).

Dovolací soud se v první řadě zabýval otázkou, zda žalobci jako osobě ve výkonu trestu odnětí svobody příslušelo právo svobodně si vybrat způsob léčby nabízený alternativně lékaři.

Podle § 16 odst. 5 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, má odsouzený právo na zdravotní péči v rozsahu a za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem s přihlédnutím k omezením vyplývajícím z účelu trestu.

Podle § 27 odst. 3, věty první, zákona po dobu výkonu trestu odsouzeným nepřísluší právo na stávku, výkon práva sdružovat se ve spolcích, společnostech a jiných sdruženích, zakládat odborové organizace a výkon práva sdružovat se v nich, právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost, právo svobodné volby lékaře a zdravotnického zařízení.

Podle § 23 vyhlášky č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, zdravotní péči o odsouzeného zajišťuje především zdravotnické středisko ve věznici nebo jiné zdravotnické zařízení Vězeňské služby (odst. 1). Pokud zdravotní stav odsouzeného vyžaduje poskytnutí neodkladné zdravotní péče a není-li možné ji zajistit ve věznici, musí být orgánem Vězeňské služby přivolán lékař lékařské služby první pomoci nebo zdravotnické záchranné služby nejbližšího zdravotnického zařízení, který po vyšetření odsouzeného rozhodne o dalším postupu (odst. 3). V případě, že lékař lékařské služby první pomoci nebo zdravotnické záchranné služby nařídí převoz k ambulantnímu ošetření nebo hospitalizaci v nejbližším zdravotnickém zařízení umístěném mimo věznici nebo k hospitalizaci v některém nemocničním zařízení Vězeňské služby, jsou jeho pokyny k provedení tohoto postupu pro orgány Vězeňské služby závazné a musí být splněny neodkladně (odst. 4).

Podle § 9 zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, občané mají právo na poskytování zdravotní péče podle ustanovení tohoto zákona, zákona o všeobecném pojištění a předpisů vydaných k jejich provedení a zákona o ochraně veřejného zdraví (odst. 1). Občanům s výjimkou osob ve výkonu zabezpečovací detence, vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody se umožňuje volba lékaře, klinického psychologa a zdravotnického zařízení (odst. 2).

Podle § 80 odst. 5 zákona je zdravotní péče osobám ve výkonu zabezpečovací detence, trestu odnětí svobody a vazby poskytována Zdravotnickou službou Vězeňské služby ČR, v případě potřeby na základě uzavřených dohod i v jiných zdravotnických zařízení.

Z citovaných ustanovení vyplývá, že žalobce jako osoba ve výkonu trestu odnětí svobody neměl právo volby lékaře či zdravotnického zařízení a mohl pouze přijmout či odmítnout zdravotní péči, kterou lékaři Vězeňské služby ČR, či na základě uzavřené dohody lékaři jiných zdravotnických zařízení, indikovali a kterou mohla Vězeňská služba ČR dovolateli poskytnout. Vězeňská služba ČR (příp. její lékař či zařízení) má při poskytování zdravotní péče osobám ve výkonu trestu odnětí svobody v zásadě stejné postavení jako kterékoliv jiné „civilní“ zdravotnické zařízení. Nebylo přitom sporu o tom, že poskytnout žalobcem požadovanou operaci, včetně adekvátní pooperační péče, v rámci vlastních zařízení nebylo v možnostech Vězeňské služby ČR.

Za situace, kdy jeden ze způsobů léčby onemocnění žalobce, který byl lékaři zvažován (tj. operaci s pooperační rekonvalescencí), nebylo v možnostech Vězeňské služby ČR v rámci vlastních zařízení (vězeňských nemocnic) zajistit, zabýval se dovolací soud dále otázkou, zda navazující postup Vězeňské služby ČR (po diagnostikování onemocnění žalobce a stanovení možného způsobu léčby operací) nemůže představovat nesprávný úřední postup se zásahem do práva žalobce na ochranu zdraví.

Přitom dovolací soud vyšel z toho, že pro situaci, kdy zdravotní stav osoby ve výkonu trestu odnětí svobody vyžaduje zdravotní péči, kterou nelze zajistit ve zdravotnickém zařízení Vězeňské služby ČR, právní předpisy znají různé způsoby řešení.

Podle § 5 odst. 2 zákona č. 169/1999 Sb. vyžaduje-li zdravotní stav odsouzeného zdravotní péči, kterou nelze zajistit ve zdravotnickém zařízení Vězeňské služby ČR, a výkon trestu nelze přerušit,

trest se na nezbytně nutnou dobu vykonává ve zdravotnickém zařízení mimo objekty spravované Vězeňskou službou ČR, přičemž střežení odsouzeného v takovém případě zajišťuje nejbližší věznice. Zvýšené náklady spojené s provedením takových opatření hradí zdravotnickému zařízení Vězeňská služba ČR.

Podle § 56 odst. 3 zákona je-li třeba odsouzenému neodkladně poskytnout zdravotní péči, kterou nelze zajistit ve věznici nebo ve specializovaném zdravotnickém zařízení Vězeňské služby ČR, může ředitel věznice na nezbytně nutnou dobu výkon trestu odsouzenému přerušit. Pokud si odsouzený újmu na zdraví nezpůsobil úmyslně, doba přerušení výkonu trestu nepřesahující 30 dnů v kalendářním roce se započítává do doby výkonu trestu.

Podle § 325 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), dále jen „tr. ř.“, je-li odsouzený, na němž se vykonává trest odnětí svobody, stížen těžkou nemocí, může předseda senátu výkon trestu na potřebnou dobu přerušit; předseda senátu vždy přeruší výkon trestu na těhotné ženě nebo matce dítěte mladšího jednoho roku.

Za těžkou nemoc ve smyslu § 325 tr. ř. je třeba zpravidla považovat nemoc, v důsledku které hrozí odsouzenému bezprostřední nebezpečí smrti, nebo nemoc, jejíž léčení nelze odložit na dobu po skončení výkonu trestu odnětí svobody bez nebezpečí pro zdraví odsouzeného, ani je nelze zajistit ve zdravotnickém zařízení, které je součástí věznice, ani je nelze krátkodobě zajistit při přerušení výkonu trestu na základě rozhodnutí ředitele věznice podle § 56 odst. 3 zákona č. 169/1999 Sb. u příslušného poskytovatele zdravotních služeb mimo věznici. Existenci těžké nemoci je třeba ověřit lékařskou zprávou, případně odborným vyjádřením nebo znaleckým posudkem (§ 105 odst. 1 tr. ř.). Rozhodnutí podle věty před středníkem je fakultativní. Rozhodnutí předsedy senátu musí vycházet ze zhodnocení závažnosti nemoci, kterou odsouzený trpí, léčebných možností věznice a přihlíží i k délce zbytku nevykonaného trestu. Podmínkou pro rozhodnutí podle věty před středníkem je skutečnost, že se jedná o vyléčitelnou těžkou nemoc, u níž lze předpokládat, že po vyléčení bude možno zbytek trestu vykonat (srov. Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013).

Domnívá-li se tedy osoba ve výkonu trestu odnětí svobody, tak jako dovolatel, že trpí těžkou nemocí, jejíž léčení nelze odložit na dobu po skončení výkonu trestu odnětí svobody bez nebezpečí pro její zdraví, a léčení nelze zajistit ve zdravotnickém zařízení, které je součástí nemocnice, může se obrátit na soud se žádostí o přerušení výkonu trestu podle § 325 tr. ř. Tak to ostatně i dovolatel učinil (podle svých tvrzení již počátkem dubna 2010).

V případě dovolatele soud rozhodující v trestním řízení shledal, že jsou splněny podmínky pro přerušení výkonu trestu podle § 325 tr. ř. a z jeho rozhodnutí soud rozhodující v občanském soudním řízení vychází (§ 135 odst. 2 o. s. ř.).

Z vydaného rozhodnutí současně nepřimo vyplývá, že nebylo namístě postupovat podle § 5 odst. 2 zákona č. 169/1999 Sb., tj. zajistit zdravotní péči odsouzenému ve zdravotnickém zařízení mimo objekty spravované Vězeňskou službou ČR, a to při zajištění nepřetržitého střežení odsouzeného (v takovém případě je zdravotnické zařízení místem výkonu trestu a pobyt v něm součástí výkonu trestu odnětí svobody, tudíž ani v tomto případě odsouzenému právo svobodné volby lékaře nepřisluší), a rovněž nebylo na místě postupovat podle § 56 odst. 3 zákona č. 169/1999 Sb. Ostatně dovolatel se v řízení nedomáhal přiměřeného zadostiučinění za nemajetkovou újmu, která by mu měla být způsobena tím, že mu zdravotní péče nebyla zajištěna postupem podle § 5 odst. 2 či § 56 odst. 3 zákona č. 169/1999 Sb.

Po dobu přerušení výkonu trestu podle § 325 tr. ř. odsouzený není ve výkonu trestu odnětí svobody, tudíž mu přísluší veškerá práva pacienta, včetně svobodné volby lékaře a jím nabízeného způsobu léčby (samozřejmě s tím omezením, že rozhodnutí o přerušení výkonu trestu bylo vydáno za

konkrétním účelem a soud ve smyslu § 325 odst. 2 tr. ř. přerušení výkonu trestu odvolá, zneužívá-li odsouzený povoleného přerušení). Vězeňská služba ČR po dobu přerušení výkonu trestu nemá žádné oprávnění do takové volby zasahovat a ani z tvrzení žalobce a skutkových zjištění soudů nevyplývá, že by tak činila. Nicméně dovolatel mohl tato svá práva pacienta realizovat teprve poté, co soud rozhodl o přerušení výkonu trestu. Do té doby požadovanou operaci mimo zařízení Vězeňské služby ČR (i s ohledem na potřebnou pooperační péči) nebylo možno provést.

Z uvedeného v poměrech souzené věci vyplývá, že Vězeňská služba ČR nemohla porušit své povinnosti, pokud do rozhodnutí o přerušení výkonu trestu žalobci jím zvolenou léčbu, tj. operaci, neumožnila.

Konečně dovolací soud posuzoval i postup Vězeňské služby ČR v rámci soudního řízení o přerušení výkonu trestu, zda prodlevy v soudem požadované součinnosti nemohou představovat nesprávný úřední postup se zásahem do práva žalobce na ochranu zdraví.

Soudy jsou ve své rozhodovací činnosti nezávislé, přičemž při rozhodování, jakož i při shromažďování podkladů pro své rozhodnutí, postupují podle zákona. V trestním řízení přitom postupují urychleně a bez zbytečných průtahů, a to v souladu se svými právy a povinnostmi uvedenými v trestním řádu a za součinnosti stran tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí (srov. § 2 odst. 4, 5 tr. ř.).

Z právních předpisů nevyplývá, že by přerušení výkonu trestu soudem podle § 325 tr. ř. bylo podmíněno souhlasem či stanoviskem Vězeňské služby ČR. Na druhou stranu objasnění skutečností důležitých pro rozhodnutí zpravidla nebude možné bez součinnosti Vězeňské služby ČR, která se jednak musí vyjádřit, zda lze léčení odsouzeného zajistit ve zdravotnickém zařízení, které je součástí věznice, jednak je poskytovatelem zdravotní péče odsouzenému a disponuje jeho zdravotní dokumentací, tudíž může poskytnout ve věci i odborné vyjádření, nepovažuje-li soud za potřebné vyžádat si též znalecký posudek (srov. § 69 odst. 2 vnitřního a kancelářského řádu pro okresní, krajské a vrchní soudy, podle kterého si k rozhodnutí předseda senátu /samosoudce/ vyžádá posudek lékaře věznice, v níž se na odsouzeném vykonává trest odnětí svobody, případně vyjádření Zdravotnické služby Vězeňské služby. Jestliže je to třeba k rozhodnutí, lze si též vyžádat znalecký posudek. Citovaná interní směrnice Ministerstva spravedlnosti ČR v této části, kde se přímo dotýká rozhodovací činnosti soudu, ovšem nemá jiný než doporučující charakter).

Podle § 8 odst. 1, věty první, tr. ř. státní orgány, právnické a fyzické osoby jsou povinny bez zbytečného odkladu, a nestanoví-li zvláštní předpis jinak, i bez úplaty vyhovovat dožádáním orgánů činných v trestním řízení při plnění jejich úkolů.

Postup Vězeňské služby ČR jako státního orgánu (stejně jako postup právnických a fyzických osob) při plnění dožádání orgánů činných v trestním řízení ve smyslu § 8 odst. 1 tr. ř. není úředním postupem ve smyslu § 13 odst. 1 OdpŠk, neboť při této své činnosti nevykonává pravomoc státního orgánu, naopak sám plní povinnost (stejně jako právnické a fyzické osoby) uloženou mu při shromažďování podkladů pro rozhodnutí soudem v rámci jeho pravomoci. Případný nedostatek součinnosti dožádaného subjektu (včetně případných průtahů) zásadně přísluší řešit soudu (orgánu činnému v trestním řízení), který součinnost vyžadoval. Stát může odpovídat pouze za nesprávný úřední postup soudu v trestním řízení při rozhodování podle § 325 tr. ř., včetně odpovědnosti za nepřiměřenou délku takového řízení. Případnou odpovědnost státu za nepřiměřenou délku řízení o žádosti o přerušení výkonu trestu v nynějším řízení žalobce neuplatňoval, resp. vyřešení této právní otázky odvolacím soudem dovoláním nenapadl.

V odpovědi na dovoláním otevřené otázky dovolací soud uzavírá:

Osoba ve výkonu trestu odnětí svobody může přijmout (samozřejmě i odmítnout) pouze takovou léčbu, kterou indikovali lékaři Vězeňské služby ČR, či na základě uzavřené dohody lékaři jiných zdravotnických zařízení (event. přivolaný lékař lékařské služby první pomoci nebo zdravotnické záchranné služby), a kterou lze poskytnout ve zdravotnických zařízeních Vězeňské služby ČR, příp. za podmínek § 5 odst. 2 zákona č. 169/1999 Sb. ve zdravotnickém zařízení mimo objekty spravované Vězeňskou službou ČR. Za případná pochybení a z toho vzniklou újmu při poskytování zdravotní péče odpovídá zdravotnické zařízení, které ji poskytlo, tedy i Vězeňská služba ČR (resp. stát, jehož je organizační složkou), byla-li zdravotní péče poskytnuta jejími lékaři či v jejím zdravotnickém zařízení, a to podle obecných ustanovení o náhradě škody. Nejedná se tedy o úřední postup ve smyslu § 13 odst. 1 OdpŠk.

Jiným způsobem může být osobě ve výkonu trestu odnětí svobody poskytnuta zdravotní péče pouze po rozhodnutí o přerušení výkonu trestu (§ 56 odst. 3 zákona č. 169/1999 Sb. nebo § 325 odst. 1 tr. ř.).

V projednávané věci dovolatel měl právo volby léčebného postupu v tom, že mohl přijmout či odmítnout léčebný postup nabízený Vězeňskou službou ČR, který tato byla schopna v rámci výkonu trestu odnětí svobody dovolateli zajistit. Jinak mohl dovolatel požádat soud o přerušení výkonu trestu za účelem podstoupení operace a následné rekonvalescence, které v rámci výkonu trestu odnětí svobody nebylo možné zajistit, což také dovolatel učinil. Nelze tedy považovat za nesprávný úřední postup podle § 13 odst. 1 OdpŠk, došlo-li ke zrušení termínu operace před rozhodnutím soudu o žádosti žalobce o přerušení výkonu trestu podle § 325 odst. 1 tr. ř.

Z důvodů již dříve uvedených nelze ani považovat za nesprávný úřední postup, došlo-li ze strany Vězeňské služby ČR k prodlevě v poskytnutí součinnosti soudu v řízení o přerušení výkonu trestu.

Ze shora uvedeného tak vyplývá, že závěr odvolacího soudu o nenaplnění předpokladů vzniku odpovědnosti státu za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem byl správný, a proto dovolací soud postupem podle § 243d písm. a) o. s. ř. dovolání zamítl.

K námitce týkající se vedlejšího účastnictví dovolací soud konstatuje, že soudy o přípustnosti vedlejšího účastníka na návrh žalobce pravomocně rozhodly tak, že se vstup České republiky - Vězeňské služby ČR do řízení jako vedlejšího účastníka na straně žalované připouští, přičemž soud prvního stupně odkázal na publikovaný právní názor, podle kterého stát (Česká republika) může vystupovat jako vedlejší účastník i v téže věci (v tomtéž řízení), v níž je účastníkem řízení, avšak pouze na stejné sporné straně a jen tehdy, vystupují-li za něj odlišné organizační složky (Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009). Nadto dovolatel neuvádí a z obsahu spisu se to ani dovolacímu soudu nepodává, proč by vstup vedlejšího účastníka do řízení, i kdyby pro něj nebyly splněny zákonné podmínky, měl mít bez dalšího za následek nesprávné rozhodnutí ve věci ve smyslu § 242 odst. 3 o. s. ř. Jiné vady řízení uvedené v § 242 odst. 3 o. s. ř. dovolací soud neshledal.